

Формування комунікативної компетентності здобувачів закладів вищої освіти через впровадження проєктних технологій

Ніколашина Тетяна Іванівна¹, Сіладі Василь Васильович², Погоріла Світлана Григорівна³

Опубліковано	Секція	УДК
08.05.2025	Освіта/Педагогіка	378.147:004.738.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15360991>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті досліджено потенціал проєктних технологій як ефективного інструменту формування комунікативної компетентності здобувачів закладів вищої освіти (далі – ЗВО) в умовах трансформації освітніх підходів. Обґрунтовано актуальність проблеми з огляду на посилювану потребу в розвитку soft skills, зокрема комунікативних умінь, які відіграють ключову роль у професійній самореалізації фахівців. Зазначено, що традиційні форми організації навчання не забезпечують достатнього рівня мовленнєвої взаємодії, що зумовлює потребу в оновленні методичних підходів. Метою статті є наукове обґрунтування педагогічних умов, необхідних для ефективного формування комунікативної компетентності здобувачів освіти через упровадження проєктних технологій, а також визначення оптимальних напрямів їхнього практичного застосування в освітньому процесі. Методологічну основу дослідження становлять компетентнісний, діяльнісний, конструктивістський і фасилітативний підходи, що дозволили розглядати комунікативну компетентність як комплексну якість, інтегровану в структуру професійної підготовки. Виявлено основні педагогічні умови, що забезпечують ефективність проєктної діяльності: ситуативно-діяльнісну організацію навчання, фасилітативну підтримку, мотиваційне забезпечення, міжособистісну взаємодію та рефлексивну складову. Доведено, що саме поєднання цих умов створює динамічне й безпечне середовище, у якому комунікація набуває функції не лише навчального інструменту, а й провідного чинника особистісного розвитку. Визначено основні проблеми, що перешкоджають системному впровадженню проєктних технологій, зокрема недостатній рівень підготовки викладачів, фрагментарність методичного забезпечення, низька мотивація здобувачів освіти та відсутність індикаторів оцінювання комунікативних результатів. Наукову новизну становить уточнення педагогічних умов, що оптимізують упровадження проєктних практик з орієнтацією на розвиток саме комунікативної компетентності. У висновках надано низку практичних рекомендацій щодо побудови комунікативно насиченого освітнього середовища у вищій школі та окреслено перспективи подальших досліджень.

¹ кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, t.nikolashina@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7703-0334>

² доктор філософії, доцент кафедри філології, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці, szilagyi.laszlo@kmf.org.ua, <https://orcid.org/0000-0002-9710-2286>

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філології, педагогіки і методики викладання, соціально-гуманітарний факультет, Білоцерківський національний аграрний університет, pogorilasv@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-9202-0994>

пов'язаних із розробкою моделей оцінювання динаміки комунікативної компетентності в міжкультурному й цифровому контекстах.

Ключові слова: освітнє середовище, мовленнєва взаємодія, педагогічні умови, командна діяльність, фасилітація, навчальні стратегії.

Formation of students' communicative competence in higher education institutions through the implementation of project-based technologies

Annotation. The article explores the potential of project-based technologies as an effective tool for developing students' communicative competence in higher education under the conditions of educational paradigm transformation. The relevance of the study is substantiated by the growing need to enhance soft skills, particularly communicative abilities, which are essential for the professional realization of future specialists. It is noted that traditional forms of educational organization do not provide sufficient levels of speech interaction, necessitating the modernization of methodological approaches. The aim of the article is to scientifically justify the pedagogical conditions required for the effective formation of students' communicative competence through the implementation of project-based technologies and to determine optimal directions for their practical application in the educational process. The methodological framework is based on the competence-based, activity-based, constructivist, and facilitative approaches, which enable the interpretation of communicative competence as an integrated quality embedded in the structure of professional training. The key pedagogical conditions ensuring the effectiveness of project-based learning are identified, including situational and activity-based learning organization, facilitative support, motivational engagement, interpersonal interaction, and reflexive components. It is demonstrated that the combination of these conditions creates a dynamic and safe learning environment in which communication functions not only as a learning instrument but also as a driving force for personal development. The study reveals major obstacles to the systematic implementation of project-based technologies, such as insufficient instructor readiness, lack of comprehensive methodological support, low student motivation, and the absence of communicative assessment indicators. The scientific novelty lies in the clarification of pedagogical conditions that optimize the implementation of project-based practices aimed specifically at the development of communicative competence. The conclusions provide practical recommendations for constructing a communication-rich educational environment in higher education institutions and outline prospects for further research, particularly the development of assessment models for communicative competence dynamics in intercultural and digital contexts.

Keywords: learning environment, speech interaction, pedagogical conditions, team collaboration, facilitation, instructional strategies.

Вступ

У сучасних умовах реформування системи вищої освіти набуває актуальності переосмислення методологічних підходів до формування комунікативної компетентності здобувачів освіти, що є важливим компонентом професійної підготовки фахівців різних галузей. З огляду на посилювані вимоги до здатності ефективно взаємодіяти в академічному й професійному середовищах, формування комунікативної компетентності виходить за межі традиційної мовної освіти та інтегрується в міждисциплінарний контекст. У зв'язку з цим особливого значення набуває впровадження проєктних технологій, які дозволяють організовувати освітній процес у формі діяльності, що сприяє розвитку мовленнєвої активності, критичного мислення, умінь командної роботи та міжособистісної взаємодії. Проблема полягає в недостатній розробленості механізмів адаптації проєктного підходу до потреб сучасного здобувача в умовах академічної свободи, цифровізації та змін у структурі комунікативних запитів роботодавців. Науковий інтерес викликає питання щодо ефективності використання проєктних технологій для розвитку не лише лінгвістичних, а й соціокомунікативних навичок у процесі фахової підготовки. З практичного погляду актуальність проблеми зумовлена необхідністю модернізації освітнього процесу відповідно до європейських

освітніх стандартів, у яких комунікативна компетентність визнається одним із базових результатів навчання. З огляду на це, виникає потреба в цілісному дослідженні впливу проєктних технологій на розвиток комунікативної компетентності здобувачів освіти та обґрунтуванні педагогічних умов, що забезпечують ефективність цього процесу в системі вищої освіти України.

Аналіз наукових джерел з проблеми формування комунікативної компетентності здобувачів ЗВО через впровадження проєктних технологій дозволяє виокремити чотири змістовні напрями, які формують сучасну парадигму професійної підготовки.

Перший напрям охоплює праці, зосереджені на методологічному обґрунтуванні проєктної технології як інструменту розвитку іншомовної комунікативної компетентності. Особливості застосування проєктної діяльності в немовних закладах вищої освіти розглядає Г. Салашченко, підкреслюючи її роль у розвитку ситуативного мовлення в умовах професійної підготовки [1]. На значенні групової взаємодії в межах проєктної роботи для активізації мовних навичок та розвитку автономного мислення здобувачів освіти акцентує Т. Капітан [2]. Чітке теоретичне підґрунтя для проєктної методики англomовного письма пропонує С. Сторожук, доводячи ефективність структурованих завдань для формування академічного дискурсу [3]. Науковиця Н. Скиба доводить, що засоби проєктних технологій створюють умови для формування мовленнєвої чутливості здобувачів освіти у сфері міжкультурного спілкування [4].

Другий напрям досліджень стосується проєктних технологій як засобу розвитку соціолінгвістичних та міжкультурних компетентностей. Учений М. А. Альмулла (M. A. Almulla) узагальнює, що залучення здобувачів освіти до змістовних міждисциплінарних проєктів активізує їхню участь в освітньому процесі та стимулює застосування мовних структур у ситуаціях реальної взаємодії [5]. Як ефективний інструмент для розвитку здатності здобувачів освіти ідентифікувати культурні контексти та використовувати відповідні мовні конструкції розглядає проєктне оцінювання Г.-Т. Т. Нгуєн (H.-T. T. Nguyen) [6]. Потенціал проєктно орієнтованого навчання у віртуальному просторі для стимулювання самостійності, командної роботи та цифрової мовної практики аналізують Н. Авшенюк (N. Avsheniuk) зі співавторами [7]. Науковці А. Жеровнік (A. Žerovnik) та І. Нанчовска Шербець (I. Nančovska Šerbec) у межах європейського контексту розглядають вплив цифрових платформ на розвиток комунікативної компетентності, зокрема в системах технологічно підтриманого активного навчання [8]. На думку Д. Загірняка та співавторів (D. Zagirniak et al.), проєктне навчання може забезпечити конкурентоспроможність технічної освіти завдяки поєднанню професійної підготовки й міжособистісної комунікації [9].

Третій напрям наукових розвідок пов'язаний із технологізацією проєктної діяльності та розширенням її функцій у цифровому й віртуальному освітньому середовищі. Дослідники Н. І. А. Бакар (N. I. A. Bakar), Н. Нордин (N. Noordin) та А. Б. Разалі (A. B. Razali) доводять ефективність цілеспрямованих комунікативних проєктів у покращенні навичок усного мовлення, зокрема діалогічного спілкування [10]. На важливості інтеграції цифрових медіа в проєкти, що формують впевненість і навички самопрезентації серед індонезійських EFL-здобувачів освіти, наголошують Н. Лубіс та співавтори (N. Lubis et al.) [11]. Науковці А. Сизенко (A. Syzenko) та Я. Дячкова (Я. Diachkova) демонструють ефективність технологічно підсилених проєктів у розвитку навичок міжкультурного спілкування, що є особливо актуальним в умовах глобалізованого освітнього середовища [12]. На розвитку навичок презентації та здатності до структурованого мовлення через проблемно орієнтовані проєкти зосереджуються Ф. Н. Курніаваті та колеги (F. N. Kurniawati et al.) [13].

Четвертий напрям наукових напрацювань присвячений психофізіологічним і когнітивним чинникам розвитку комунікативної компетентності, що можуть опосередковано впливати на результативність проєктного навчання. Колектив

дослідників на чолі з Н. Гончарук (N. Honcharuk et al.) аналізує нові програми фізичної та нейрофізіологічної реабілітації, які, попри свій медичний профіль, демонструють важливість поєднання фізіологічного стану людини з ефективністю її комунікації в групових і стресових ситуаціях [14]. Вплив генетичних маркерів на розвиток психоемоційного фону, що має безпосередній зв'язок із формуванням мовленнєвої стійкості та адаптивної комунікації здобувачів освіти в проектному середовищі, вивчають М. Мельничук та співавтори (M. Melnychuk et al.) [15].

Таким чином, проектні технології в сучасній освітній парадигмі розглядаються не лише як інструмент мовного розвитку, а і як стратегія міждисциплінарної інтеграції, що враховує соціокультурні, психофізіологічні та цифрові фактори. Це потребує подальшого поглиблення міжгалузевих досліджень у сфері освіти, педагогіки, психології та когнітивної нейронауки.

Попри наявність значної кількості досліджень, низка аспектів формування комунікативної компетентності здобувачів освіти через проектне навчання залишається недостатньо опрацьованою. Зокрема, теоретичні підходи подаються розрізнено, без урахування впливу трансформацій у системі вищої освіти. Недостатньо розроблено класифікацію інструментів і методів проектної діяльності з урахуванням фахової специфіки, особливо в немовних спеціальностях. Також відсутні емпіричні дані щодо ефективності окремих педагогічних умов, які сприяють розвиткові комунікативних умінь здобувачів освіти в реальному освітньому процесі.

Відкритими залишаються питання оцінювання результатів комунікативної взаємодії в межах проектів, створення безпечного та мотиваційного середовища, а також інституційної підтримки впровадження таких практик. Запропоноване дослідження покликане частково усунути ці прогалини шляхом узагальнення ефективних педагогічних умов, систематизації проектних методів із комунікативним спрямуванням та формування практичних рекомендацій для вдосконалення освітнього середовища у ЗВО.

Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні педагогічних умов формування комунікативної компетентності здобувачів ЗВО шляхом упровадження проектних технологій та визначенні ефективних напрямів їхнього практичного застосування в освітньому процесі.

Завдання дослідження:

- 1) обґрунтувати теоретичні засади та методичні інструменти формування комунікативної компетентності здобувачів освіти в контексті трансформації освітніх підходів і розвитку проектного навчання;
- 2) визначити педагогічні умови, що забезпечують ефективну реалізацію проектних технологій для розвитку комунікативних умінь здобувачів вищої освіти;
- 3) виявити актуальні проблеми впровадження проектного навчання у ЗВО та розробити практичні рекомендації щодо оптимізації освітнього середовища з метою розвитку комунікативної компетентності.

Матеріали та методи

У дослідженні застосовано комплекс загальнонаукових методів, що дозволили здійснити системний аналіз педагогічних умов формування комунікативної компетентності здобувачів освіти в контексті проектного навчання. Методологічну основу склали компетентнісний, діяльнісний, культурологічний та фасилітативний підходи, які забезпечили міждисциплінарне поєднання педагогічного й комунікативного аспектів. Проблеми визначалися шляхом реконструкції освітніх практик, порівняння нормативних вимог і фактичного змісту комунікативних компонентів в освітньому процесі. Для формулювання рекомендацій застосовувався метод типологізації ефективних педагогічних рішень із подальшим узагальненням у

межах умовно типової моделі, що забезпечує розвиток комунікативної активності через проєктні формати, міжособистісну взаємодію, рефлексію та міждисциплінарну інтеграцію.

Результати

Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в сучасних умовах розглядається як складне інтегративне явище, що поєднує мовні знання, соціокультурну обізнаність, когнітивні стратегії взаємодії та особистісну здатність до конструктивного діалогу. У процесі трансформації освітніх підходів акценти зміщуються від традиційного знанневого парадигмального бачення до компетентнісного підходу, в основі якого здатність студента реалізовувати себе в умовах міжособистісного, професійного й міжкультурного спілкування. Комунікативна компетентність уже не розглядається виключно як результат вивчення іноземної мови, а постає як універсальна здатність адаптуватися до нових соціальних контекстів і ефективно розв'язувати комунікативні завдання. Розвиток цифрового середовища, посилення ролі soft skills і попит на інтерактивні методи навчання вимагають оновлення теоретичних засад, які б відповідали вимогам сучасної вищої освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Теоретичні підходи до формування комунікативної компетентності в контексті сучасної вищої освіти

Теоретичний підхід	Основна ідея	Значення для формування комунікативної компетентності
Комунікативний підхід	Мова як інструмент взаємодії в реальному контексті	Орієнтація на автентичне спілкування, розвиток мовленнєвих навичок у важливих ситуаціях
Компетентнісний підхід	Освіта як процес формування здатностей, а не тільки знань	Інтеграція мовних, соціальних, емоційних і когнітивних компонентів комунікації
Культурологічний підхід	Комунікація як міжкультурна взаємодія	Формування толерантності, розуміння комунікативних норм інших культур
Конструктивістський підхід	Знання як результат активного самостійного конструювання	Здобувач як активний учасник освітнього процесу, що розвиває навички комунікації через досвід
Діяльнісний підхід	Навчання через практичну діяльність і участь у проєктах	Комунікативні навички формуються через виконання спільних завдань, рефлексію та взаємодію

Джерело: сформовано авторами на підставі [1, с. 154; 3, с. 36; 5; 8, с. 35]

Застосування зазначених теоретичних підходів у практиці ЗВО забезпечує цілісне розуміння процесу формування комунікативної компетентності як багатовимірного явища. Комунікативний підхід орієнтує освітній процес на створення ситуацій автентичного спілкування, що актуалізується через рольові ігри, дебати, моделювання діалогів у професійному контексті. Компетентнісний підхід забезпечує інтеграцію мовних, соціальних, емоційно-ціннісних та аналітичних навичок, що особливо важливо для міжпредметної комунікації в академічному середовищі. Культурологічний підхід сприяє формуванню міжкультурної свідомості та чутливості до соціальних контекстів, що набуває особливої актуальності в умовах глобалізації й міжнародної академічної мобільності [9, с. 2–3]. Конструктивістський підхід реалізується через цифрові

платформи, віртуальні симуляції у проєктну діяльність, що дає змогу здобувачам самостійно формувати контент спілкування, аналізувати реальні кейси та навчатися взаємодіяти в ситуаціях невизначеності. Діяльнісний підхід проявляється у використанні методів навчання через дію, зокрема групової роботи, колективного планування, командних презентацій, які відображають реальні комунікативні виклики [8, с. 39]. Таким чином, ефективність формування комунікативної компетентності в сучасних умовах зумовлена не лише вибором певного підходу, а й гнучким поєднанням кількох стратегій, адаптованих до конкретної професійної галузі, рівня підготовки здобувачів та цілей навчального модуля.

Інструменти й методи проєктних технологій у сучасному освітньому просторі відіграють важливу роль у розвитку комунікативних умінь здобувачів освіти, оскільки спрямовані на активну взаємодію учасників освітнього процесу, розв'язання спільних завдань і створення продуктів у межах колективної діяльності. Проєктна технологія базується на принципах суб'єктності, міждисциплінарності, орієнтації на мету та практичної спрямованості. Її потенціал у формуванні комунікативної компетентності виявляється через організацію змістовного мовленнєвого середовища, у якому здобувачі обмінюються ідеями, аргументують власну позицію, здійснюють рефлексію та приймають спільні рішення. Водночас ефективність проєктної діяльності значно залежить від обраних інструментів і методів, що забезпечують структурованість процесу, стимулюють мовну активність і формують соціальну взаємодію (табл. 2).

Таблиця 2

Методи та інструменти проєктних технологій для розвитку комунікативних умінь здобувачів освіти у ЗВО

Метод / Інструмент	Характеристика	Значення для розвитку комунікативних умінь
Метод кейс-стаді	Аналіз реальних або змодельованих ситуацій із подальшим обговоренням	Розвиває навички аргументації, критичного мислення та публічного висловлювання
Колективна презентація проєкту	Узагальнення результатів діяльності групи та представлення їх аудиторії	Формує вміння структурувати інформацію, презентувати її в доступній формі та відповідати на запитання
Дискусійні платформи (офлайн/онлайн)	Обговорення проблемних питань у синхронному або асинхронному режимі	Активізує участь у діалозі, формує культуру полеміки й толерантності
Електронні дошки та хмари ідей (Padlet, Miro)	Візуалізація ідей у режимі реального часу з можливістю коментування	Сприяє спільному продукуванню змісту, розвитку письмової комунікації та навичок співтворчості
Метод портфоліо проєктів	Акумуляування продуктів проєктної діяльності з подальшим аналізом	Стимулює самооцінку комунікативних досягнень і рефлексію особистого внеску в спілкування

Джерело: сформовано автором на підставі [1, с. 158; 2, с. 123; 4, с. 365–366; 6, с. 936]

Застосування вказаних методів і інструментів дозволяє цілеспрямовано формувати комунікативну компетентність у здобувачів освіти шляхом поєднання мовленнєвої активності, кооперативної взаємодії та рефлексивного аналізу. Метод кейс-стаді, широко застосовуваний у бізнес-освіті, юридичній, медичній та соціогуманітарній підготовці, дає змогу не лише імітувати професійні ситуації, а й розвивати вміння здійснювати обґрунтовану комунікацію в умовах конфлікту інтересів. Колективна презентація сприяє формуванню структурованого академічного мовлення, у процесі

якого здобувачі повинні адаптувати зміст для публічного викладення з урахуванням цільової аудиторії. Дискусійні платформи, такі як Zoom [16], MS Teams [17], Google Meet [18] або DebateGraph [19], забезпечують можливість реалізації полілогу в синхронному або асинхронному форматі, формуючи гнучкість комунікативних стратегій. Цифрові дошки та хмари ідей, зокрема Padlet [20], Miro [21], Jamboard [22] або Conceptboard [23], дозволяють інтегрувати письмову та візуальну комунікацію, формуючи нову якість командної взаємодії на основі швидкої реакції, модерації й коментування. Метод портфоліо проєктів, реалізований на платформах Google Sites [24], Notion [25] або через LMS-системи (Moodle [26], Canvas [27]), стимулює розвиток академічної рефлексії, самооцінки й уміння здійснювати презентацію результатів у форматі, що відповідає вимогам професійного середовища. У сучасній освітній практиці поєднання цих інструментів забезпечує адаптацію здобувачів освіти до комунікативних викликів у динамічному цифровому та міжкультурному просторі.

Формування комунікативної компетентності здобувачів освіти в проєктному навчанні потребує створення педагогічних умов, які охоплюють не лише організаційно-методичні підходи, а й психологічні, мотиваційні та соціальні чинники, що сприяють активній участі у взаємодії. Умови не є ізольованими: кожна з них виконує свою функцію в забезпеченні освітнього середовища, яке підтримує процеси мовлення, слухання, рефлексії, співтворчості та особистісного вираження. Ефективне комунікативне середовище, засноване на цих умовах, дозволяє здобувачу не лише опанувати техніки мовленнєвої дії, а й сформувати стратегії адаптивної комунікації відповідно до фахових і соціальних потреб (рис. 1).

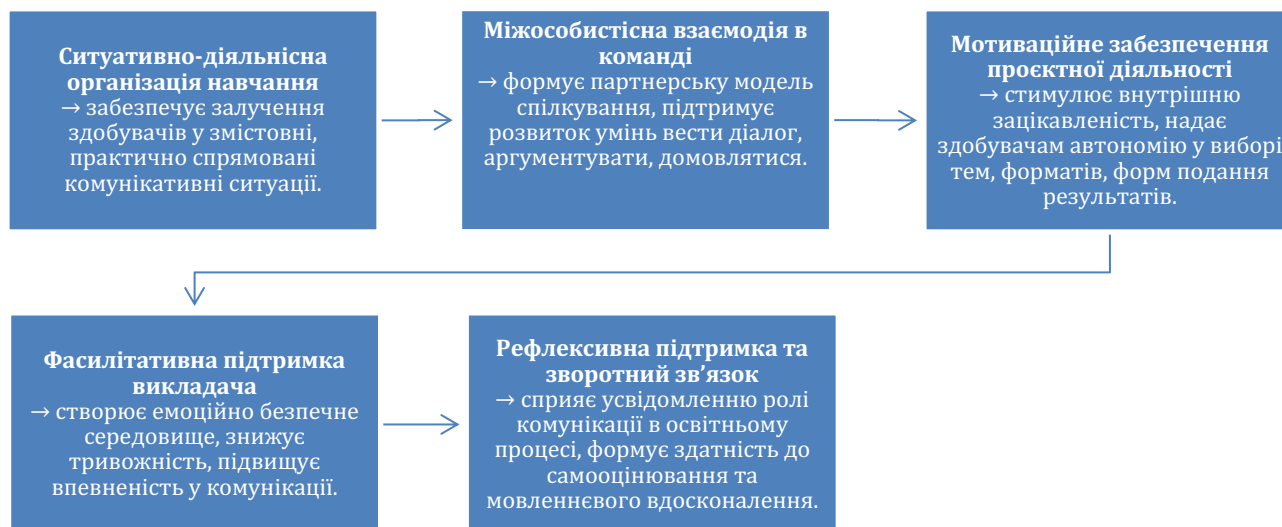

Рис. 1. Компоненти педагогічних умов для розвитку комунікативної компетентності в проєктному навчанні

Джерело: власна розробка авторів

На практиці ці компоненти педагогічних умов реалізуються як послідовна й взаємопов'язана система, що створює цілісне середовище для органічного розвитку комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти. Початковим етапом є ситуативно-діяльнісна організація освітнього процесу, яка формує зміст навчальних завдань на основі змодельованих або автентичних ситуацій, близьких до реальних умов майбутньої професійної діяльності. У таких умовах здобувачі не просто виконують навчальну функцію, а вступають у комунікативну взаємодію з метою аналізу проблем,

пошуку альтернатив, обґрунтування рішень і презентації спільно виробленого продукту. Саме така постановка завдання стимулює усвідомлену потребу у висловлюванні, аргументації, адаптації думки до умов аудиторії, що й становить комунікативну активність як внутрішній процес.

Важливим системоутворювальним компонентом є міжособистісна взаємодія, що реалізується через командну роботу в малих групах, міжгрупові обговорення та колективне планування дій. Такі формати дозволяють не лише передавати інформацію, а й спільно вибудовувати сенси, опрацьовувати позиції, домовлятися щодо розподілу функцій і правил взаємодії. Саме в процесі діалогічної комунікації виникає досвід співпраці, формується вміння слухати, підтримувати, вести дискусію, долати суперечності через аргументований обмін думками. Таким чином, комунікація набуває не лише практичного, а й ціннісного виміру, формуючи елементи культури публічного мовлення.

Не менш важливою є мотиваційна підтримка, яка створює сприятливий психологічний клімат і підвищує готовність здобувачів освіти до активної участі в проєктній діяльності. Формування внутрішньої зацікавленості можливе за умови, коли навчальна ситуація викликає емоційний відгук, містить виклик або передбачає соціальну значущість результату. Важливо, щоб здобувачі мали змогу обирати теми, формати подання або способи розв'язання завдань, що посилює відчуття відповідальності й залученості. У цьому контексті комунікація сприймається не як зовнішнє зобов'язання, а як необхідна умова самореалізації та досягнення командної мети.

Фасилітативне навчання є водночас педагогічною стратегією й культурою взаємодії, у межах якої викладач не домінує, а створює умови для самостійного мислення, відкритої мовленнєвої активності та довіри в групі. Через запитання, підтримку рефлексії, ненасильницьке коригування перебігу проєкту викладач допомагає здобувачам відчувати себе суб'єктами освітнього процесу, здатними впливати на його зміст. Це суттєво відрізняється від інструктивного стилю викладання, який часто стримує мовленнєву ініціативу й знижує автентичність комунікації в групі.

Завершальним, але не менш важливим елементом є рефлексивна підтримка, що дозволяє здобувачам осмислити власну участь у проєктній взаємодії, оцінити переваги й недоліки комунікації, сформулювати індивідуальні зони зростання. Завдяки впровадженню практик колективного обговорення процесу взаємодії, само- й взаємооцінювання, аналітичного підбиття підсумків комунікативна компетентність розвивається не спонтанно, а в напрямі, що усвідомлюється самими здобувачами освіти.

У комплексі дія цих взаємопов'язаних умов забезпечує перенесення комунікативної активності з периферії освітнього процесу в його центр, де мовлення постає не як допоміжний інструмент засвоєння знань, а як провідний механізм формування особистості, її професійної готовності, відповідальності та культури участі.

Попри визнану ефективність проєктних технологій як інструменту формування комунікативної компетентності, їх системне впровадження у вищу освіту України супроводжується низкою проблем, що мають як організаційно-методичний, так і ментально-культурний характер. Однією з основних перешкод є несформованість у багатьох викладачів готовності до ролі фасилітатора, що передбачає відмову від традиційної трансляційної моделі викладання та перехід до позиції наставника, модератора й співучасника освітнього процесу. Унаслідок цього проєктна діяльність часто обмежується формальним виконанням завдання без глибокої міжособистісної взаємодії, мовленнєвого супроводу, рефлексії та підтримки на етапах планування, реалізації та представлення результатів [5].

Проблематичною є й методична складова. З багатьох дисциплін немає готових дидактичних рішень, адаптованих до фахового контексту, що ускладнює інтеграцію

мовленнєвих цілей у структуру професійно орієнтованих проєктів. Типові методичні рекомендації мають загальний характер, не враховують специфіку комунікативних ситуацій у технічних, природничих чи економічних спеціальностях, і тому часто не дають змоги реалізувати принцип міждисциплінарної інтеграції. Водночас обмежений аудиторний час та завантаженість навчальних планів не дозволяють викладачам реалізовувати повноцінний цикл проєктної діяльності з етапами підготовки, фасилітації, публічної презентації та колективного обговорення. Відсутність можливостей для перенесення комунікативних практик за межі навчального заняття також стримує розвиток мовленнєвої активності здобувачів освіти.

Варто зазначити й проблему низької мотивації здобувачів освіти до проєктної взаємодії, особливо коли відсутня реальна цінність результату, публічність його презентації або зворотний зв'язок. Часто здобувачі сприймають проєкт як технічне завдання, а не як інструмент самовираження та взаємодії, що знижує рівень ініціативності й залученості. Крім того, у багатьох випадках немає сформованої культури командної роботи, не використовуються інструменти фасилітації, делегування ролей або рефлексивного підбиття підсумків, що призводить до поверхневого виконання завдань без глибокого комунікативного залучення [8, с. 44].

На інституційному рівні спостерігається відсутність підтримки інноваційних методик, зокрема у вигляді нормативного закріплення механізмів формувального оцінювання комунікативної компетентності, визнання проєктної роботи як повноцінного виду навчальної діяльності, а також створення умов для міжкафедральної співпраці викладачів. Відсутність системних підходів до оцінювання мовленнєвих результатів у межах професійно орієнтованих дисциплін також послаблює стимул до впровадження міжпредметних форматів комунікації [9, с. 4].

Окремою перешкодою є слабка цифрова інфраструктура в деяких університетах, що обмежує можливості використання сучасних платформ для колективної взаємодії, представлення результатів та створення мультимодальних проєктів. Це поглиблює нерівність у доступі до якісного проєктного досвіду між різними категоріями здобувачів освіти й посилює розрив між потенціалом цифрових інструментів та практикою їх використання у вітчизняній освітній системі.

У комплексі ці проблеми уповільнюють перехід від епізодичного застосування проєктних технологій до їх стійкого вкорінення в освітні процеси ЗВО. Наслідком цього є фрагментарність комунікативного розвитку здобувачів освіти, а також нереалізований потенціал сучасного освітнього середовища як простору для розвитку мовленнєвої активності, критичного мислення та міжособистісної взаємодії.

Для оптимізації освітнього середовища з метою ефективного формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах проєктного навчання необхідним є впровадження практик, що забезпечують цілісну інтеграцію мовленнєвої діяльності в усі етапи освітнього процесу. Мовлення має розглядатися не лише як засіб представлення результату, а й як важливий інструмент досягнення освітніх цілей на всіх етапах – від аналізу завдання та пошуку інформації до колективного прийняття рішень і підсумкової рефлексії. Доцільним є розроблення таких форматів проєктів, у яких здобувачі активно залучаються до формування цілей, визначення процедур виконання й вибору форм подання, що підвищує мотивацію та формує стійку потребу в усвідомленій мовленнєвій взаємодії.

Необхідним елементом є впровадження постійного комунікативного супроводу: регулярні міжгрупові обговорення, змінюваність функцій і ролей у командах, спільне оцінювання не лише результату, а й процесу мовленнєвої взаємодії сприяють розвитку відповідальності та критичної рефлексії. Створення безпечного середовища для вираження думок передбачає запровадження чітких правил комунікативної етики,

дотримання мовленнєвої взаємоповаги, фасилітативного стилю викладання та наявність ефективних інструментів зворотного зв'язку.

Рекомендованим є оновлення навчально-методичного забезпечення з фокусом на комунікативні цілі, що передбачає застосування міждисциплінарних завдань, орієнтованих на розширену мовленнєву взаємодію. Важливо також інституалізувати формувальне оцінювання комунікативної компетентності на основі чітких і релевантних індикаторів, пов'язаних як із фаховими результатами, так і з поведінковими аспектами участі. Комплексна реалізація цих принципів дає змогу створити динамічне, інклюзивне та змістовно насичене освітнє середовище, у якому комунікативна діяльність є складовою особистісного й професійного становлення здобувача вищої освіти.

Висновки

Дослідження підтвердило ефективність проєктних технологій як інструменту формування комунікативної компетентності здобувачів у ЗВО. Установлено, що проєктне навчання забезпечує інтеграцію когнітивних, соціокультурних і мовленнєво-діяльнісних компонентів у практичній взаємодії, стимулюючи активну участь здобувачів у спілкуванні, командній роботі та презентації результатів. Обґрунтовано, що основними умовами розвитку комунікативної компетентності є ситуативна організація навчання, фасилітативна роль викладача, міжособистісна взаємодія, мотиваційна підтримка та рефлексивне оцінювання.

Виявлено основні проблеми, що гальмують системне впровадження проєктних технологій: методична фрагментарність, недостатня підготовка викладачів до фасилітації, обмеженість часу на командну роботу, знижена мотивація здобувачів освіти й відсутність чітких індикаторів оцінювання мовленнєвих результатів.

Надані практичні рекомендації щодо оптимізації освітнього середовища акцентують на послідовній інтеграції комунікативних завдань у всі етапи проєкту, підтримці відкритого мовленнєвого простору, застосуванні формувального оцінювання й забезпеченні змінності ролей у командній діяльності.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою емпіричних моделей вимірювання динаміки комунікативної компетентності та адаптацією проєктних практик до міжкультурного й цифрового контексту.

Список використаних джерел

1. Салашченко Г. М. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції здобувачів освіти та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проєктних технологій. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. Вип. 3. С. 153–160. URL: <https://ljd.dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/01/19-salashhenko.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Капітан Т. А. Використання методу проєктів у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 199. С. 121–125. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-199-121-125> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Сторожук С. Проєктна методика англomовного письма майбутніх фахівців з англійської мови: теоретичні засади та практичні принципи. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2019. Вип. 6 (33). С. 34–38. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2019.185660>
4. Скиба Н. М. Проєктні технології як засіб формування соціолінгвістичних компетентностей у сфері міжкультурної комунікації. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 209. С. 362–368. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-362-368>

5. Almulla M. A. The effectiveness of the project-based learning (PBL) approach as a way to engage students in learning. *Sage Open*. 2020. Vol. 10. № 3. Article 2158244020938702. DOI: <https://doi.org/10.1177/2158244020938702>
6. Nguyen H.-T. T. Project-Based Assessment in Teaching Intercultural Communication Competence for Foreign Language Students in Higher Education: A Case Study. *European Journal of Educational Research*. 2021. Vol. 10. № 2. P. 933–944. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1294528> (date of access: 10.03.2025).
7. Avsheniuk N., Lutsenko O., Seminikhyna N., Svyrydiuk T. Fostering Intercultural Communicative Competence and Student Autonomy through Project-Based Learning. *Arab World English Journal. Special Issue on Communication and Language in Virtual Spaces*. 2023. № 1. P. 130–143. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4348413>
8. Žerovnik A., Nančovska Šerbec I. Project-Based Learning in Higher Education. In: Vaz de Carvalho C., Bauters M. (Eds.) *Technology Supported Active Learning. Lecture Notes in Educational Technology*. Springer, Singapore, 2021. P. 33–50. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-16-2082-9_3
9. Zagirniak D., Shalimova N., Akmalidina O., Stezhko Y., Perevozniuk V. Providing the Competitiveness of Education due to the Formation of Professional Competence via the Project-Based Learning Technology. *IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES)* (Kremenchuk, 21–24 September 2021). Kremenchuk, 2021. DOI: <https://doi.org/10.1109/MEES52427.2021.9598755>
10. Bakar N. I. A., Noordin N., Razali A. B. Improving Oral Communicative Competence in English Using Project-Based Learning Activities. *English Language Teaching*. 2019. Vol. 12. № 4. P. 73–84. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1210445> (date of access: 10.03.2025).
11. Lubis N., Lubis A., Purba N. B. Project-Based Learning Collaborated with Digital Media for Indonesian EFL Learners' Self-Confidence and Communication Skill. *Jurnal Pendidikan Dan Pembelajaran Terpadu*. 2020. Vol. 2. № 1. P. 10–17. DOI: <https://doi.org/10.32696/pgsd.v2i1.440>
12. Syzenko A., Diachkova Y. Building Cross-Cultural Competence in a Foreign Language through Technology-Enhanced Project-Based Learning. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9. № 27. P. 411–418. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.45>
13. Kurniawati F. N., Susanto S., Munir A. Promoting Students' Communication Skill through the Application of Project Based Learning. *Linguistic, English Education and Art (LEEAA) Journal*. 2019. Vol. 3. № 1. P. 26–44. DOI: <https://doi.org/10.31539/leea.v3i1.970>
14. Honcharuk N., Tamozhanska G., Korytko Z., Rusyn L., Vasylieva N., Adamenko O., Maksymchuk B. New Physical and Neurophysiological Rehabilitation Programmes for Women of Childbearing Age. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2023. Vol. 14. № 1. P. 346–369. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/14.1/424>
15. Melnychuk M., Zhylin M., Makarchuk N., Sakharova K., Shven Y. The Influence of Genetic Markers on the Development of Mental Disorders: A Systematic Review of Studies. *Journal of Pioneering Medical Sciences*. 2024. Vol. 13. № 3. DOI: 10.61091/jpms202413306
16. Zoom: Official website of the video communication platform. 2025. URL: <https://zoom.us/> (date of access: 10.03.2025).
17. Microsoft Teams: Team collaboration service. 2025. URL: <https://www.microsoft.com/en/microsoft-teams/group-chat-software> (date of access: 10.03.2025).
18. Google Meet: Online video conferencing platform. 2025. URL: <https://meet.google.com/> (date of access: 10.04.2025).
19. Padlet: Official website of the service. 2025. URL: <https://padlet.com/> (date of access: 10.03.2025).
20. Miro: Official website of the platform. 2025. URL: <https://miro.com/> (date of access: 10.03.2025).

21. Jamboard: Google tool for visual collaboration. 2025. URL: <https://workspace.google.com/products/jamboard/> (date of access: 10.03.2025).
22. Conceptboard: Virtual whiteboard for collaboration. 2025. URL: <https://conceptboard.com/> (date of access: 10.03.2025).
23. DebateGraph: Platform for visualizing debates. 2025. URL: <https://debategraph.org/> (date of access: 10.03.2025).
24. Google Sites: Service for creating educational portfolios. 2025. URL: <https://sites.google.com/> (date of access: 10.03.2025).
25. Notion: Platform for project documentation. 2025. URL: <https://www.notion.so/> (date of access: 10.03.2025).
26. Moodle: Official website of the platform. 2025. URL: <https://moodle.org/> (date of access: 10.03.2025).
27. Canvas: Learning management system. 2025. URL: <https://www.instructure.com/canvas/> (date of access: 10.03.2025).